

De nieuwe regionale rekeningen van 2009

Thierry Vergeynst
Erwin Eysackers¹

Foto: Image 100

Inleiding

In december 2010 publiceerde het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) een nieuwe versie van de regionale rekeningen voor 2008/9. De data zijn raadpleegbaar op de website www.belgostat.be – Cijfers – Nationale rekeningen – Regionale rekeningen.

Het gaat om updates tot en met 2009 voor de bruto toegevoegde waarde (in lopende prijzen en in volume) en de werkgelegenheid (de loontrekkenden en de zelfstandigen onderscheidend), en updates tot en met 2008 voor de beloning van werknemers, de bruto-investeringen in vaste activa en de inkomensrekeningen van de huishoudens. De updates van de toegevoegde waarde en de werkgelegenheid voor 2009 zijn voorlopige cijfers².

Hierna komen aan bod: de bruto toegevoegde waarde, met een bespreking naar bedrijfstak, de werkgelegenheid, de loonsom, de investeringen en de inkomensrekeningen.

1. Bruto toegevoegde waarde

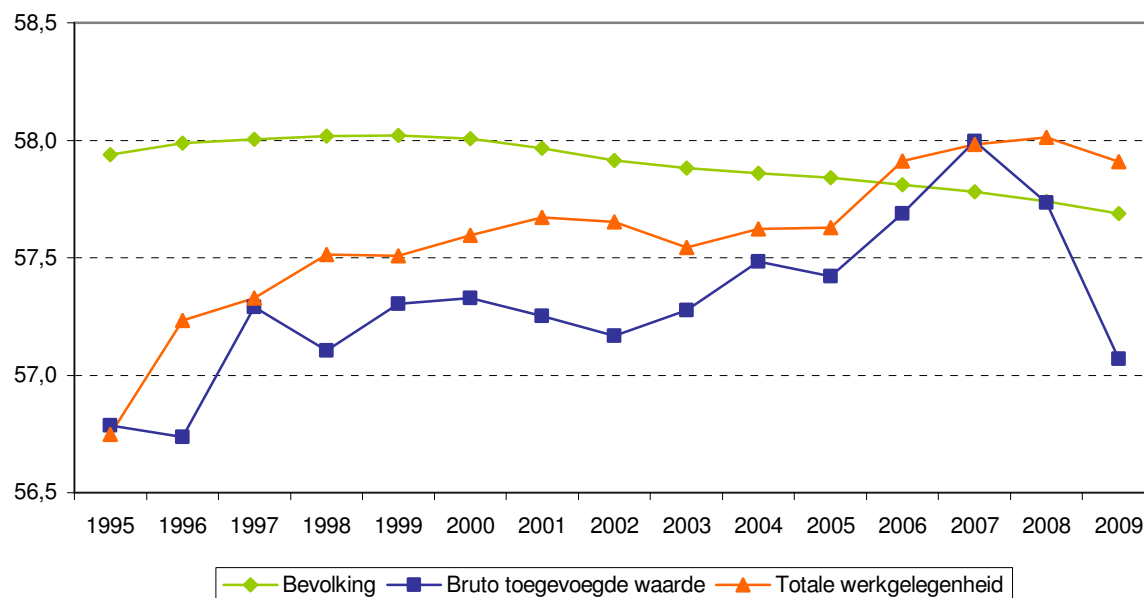
De bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen³ bedraagt in het Vlaamse Gewest 173.131,0 miljoen euro in 2009 (lopende prijzen). Dit is een stuk lager dan in 2008 (178.016,6 mln euro, of -2,7%) als gevolg van de financieel-economische crisis. Het Vlaamse Gewest heeft een aandeel van 57,1% in de Belgische bruto toegevoegde waarde. Figuur 1 verduidelijkt dat dit aandeel in 2008 en vooral in 2009 daalde. Daarmee komt een einde aan de stijgende trend van 2006-2007. Deze figuur laat verder zien dat ook het Vlaamse aandeel in de totale werkgelegenheid iets terugloopt in 2009 (57,9%). Het Vlaamse bevolkingsaandeel loopt sinds 2000 stelselmatig terug en is anno 2009 57,7%. Het bruto toegevoegde waarde-aandeel van het Vlaamse Gewest is doorgaans lager dan dit van de bevolking door de pendel van vele Vlamingen naar het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (die dus bijdragen aan het Brusselse bbp). Enkel in 2007 realiseerde het Vlaamse Gewest een groter aandeel in de Belgische toegevoegde waarde dan in de Belgische bevolking.

¹ Verbonden aan de Studiedienst van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV).

² De herzieningen hebben vooral betrekking op 2008, die bij deze update opgesteld werden volgens de definitieve methode. De voorlopige methode (toegepast voor 2009) wordt geraamd aan de hand van zeer recente RSZ-gegevens (loonmassa), op basis waarvan de toegevoegde waarde geschat wordt. De definitieve methode is vooral gebaseerd op balansen en jaarrekeningen neergelegd door ondernemingen bij de Balanscentrale van de NBB.

³ De bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen is de productie minus het intermediair verbruik plus de niet-productgebonden belastingen (belastingen op gebruik van grond, gebouwen, milieubelasting...) min de niet-productgebonden subsidies (subsidies voor arbeidskrachten, subsidies ter bestrijding van milieu-vervuiling,...). Voegt men daaraan de productgebonden belastingen (BTW, importheffingen en -belastingen, accijnzen) toe en trekt men er de productgebonden subsidies (importsubsidies en andere) van af, dan bekomt men het bruto binnenlands product aan marktprijzen.

Figuur 1 Aandeel van het Vlaamse Gewest in de Belgische bevolking, bruto toegevoegde waarde en totale werkgelegenheid, 1995-2009 (in %)

Bron: INR, bewerking SVR

De Vlaamse economie groeide zowel in 2008 als 2009 trager dan in de andere gewesten. In 2007 was er nog een positieve conjunctuur: de reële groei⁴ in het Vlaamse Gewest bedroeg toen 3,6% tegenover 2,1% in het Waalse Gewest en 1,6% in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (zie figuur 2). Einde 2007 zwakte de conjunctuur reeds af en in 2008 ontwikkelde zich de financieel-economische crisis. De groeivertraging is vooral een feit in het Vlaamse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (1,0% en 0,9%). Het Waalse Gewest daarentegen, ging voort op het elan van de voorgaande jaren (2,2% in 2008). Het dieptepunt van de crisis situeerde zich in 2009. Het Vlaamse Gewest werd het zwaarst getroffen (-3,4%). Het Waalse Gewest kende een inzinking van -3,1%. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bleef de recessie beperkt tot -0,5% (dankzij de financiële instellingen en de zakelijke diensten, zie verder). Dat is opmerkelijk en steekt af bij zowel de overige Belgische gewesten als vele EU-landen.

De verschillen in de economische structuur van de gewesten vertalen zich traditioneel in verschillende groeicijfers tijdens de conjunctuurcyclus: Vlaanderen scoort bij hoogconjunctuur meestal de hoogste cijfers, omdat haar economie internationaler georiënteerd is. Bij laagconjunctuur scoren de andere gewesten hoger, omdat hun economie meer gebaseerd is op het stabielere overheidsinitiatief (in brede zin, dus inclusief gezondheidszorg en dergelijke).

⁴ Onder reële groei wordt hier en verder bedoeld de toename van de bruto toegevoegde waarde in volume.

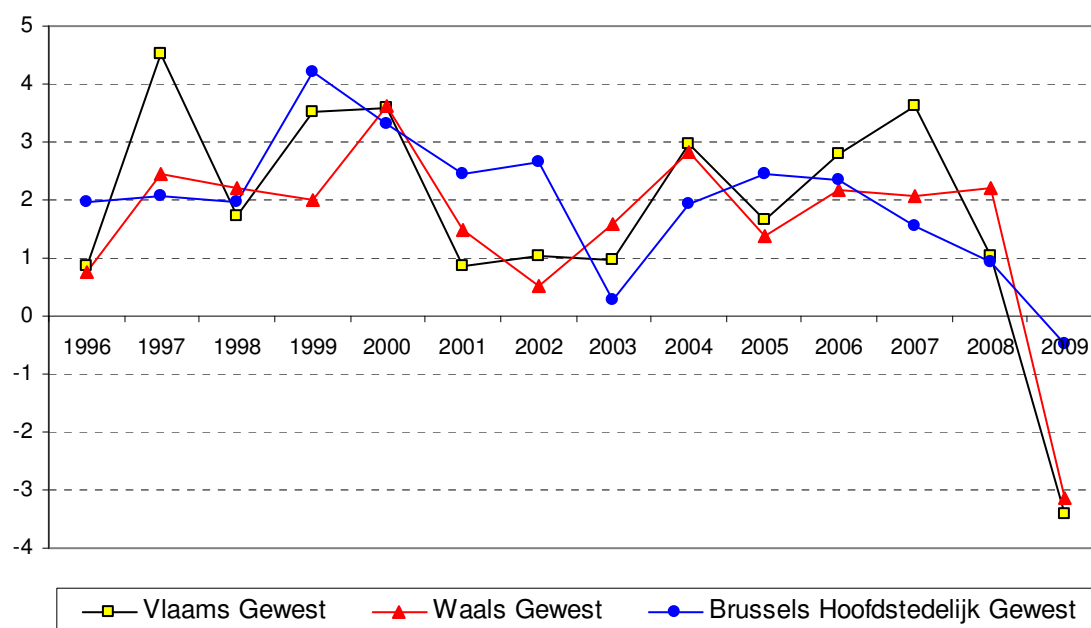
Tabel 1 Gemiddelde reële economische groei in de drie Belgische gewesten en België in 1996-2000, 2001-2005 en 2006-2009 (in %)

	Vlaams Gewest	Waals Gewest	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	België
1996-2000	2,8	2,2	2,7	2,6
2001-2005	1,5	1,6	1,9	1,6
2006-2009	1,0	0,8	1,1	1,0

Bron: INR, bewerking SVR

Tabel 1 geeft de gemiddelde economische groei weer sinds 1996. In de tweede helft van de jaren 90 was de gemiddelde groei het grootst in het Vlaamse Gewest (2,8%), op de voet gevolgd door het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In de eerste helft van de jaren 2000 groeide het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest sneller (1,9%). Het Vlaamse Gewest (1,5%) deed het iets slechter dan het Waalse. De laatste jaren, van 2006 tot en met 2009, werden door zowel goede conjunctuurjaren als door een zware recessie gekenmerkt. Gemiddeld genomen bleven de verschillen tussen de gewesten beperkt. Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest deed het dan opnieuw iets beter (1,1%) dan de overige Belgische regio's.

Figuur 2 Reële economische groei (bruto toegevoegde waarde) in de Belgische gewesten, 1996-2009 (in %)

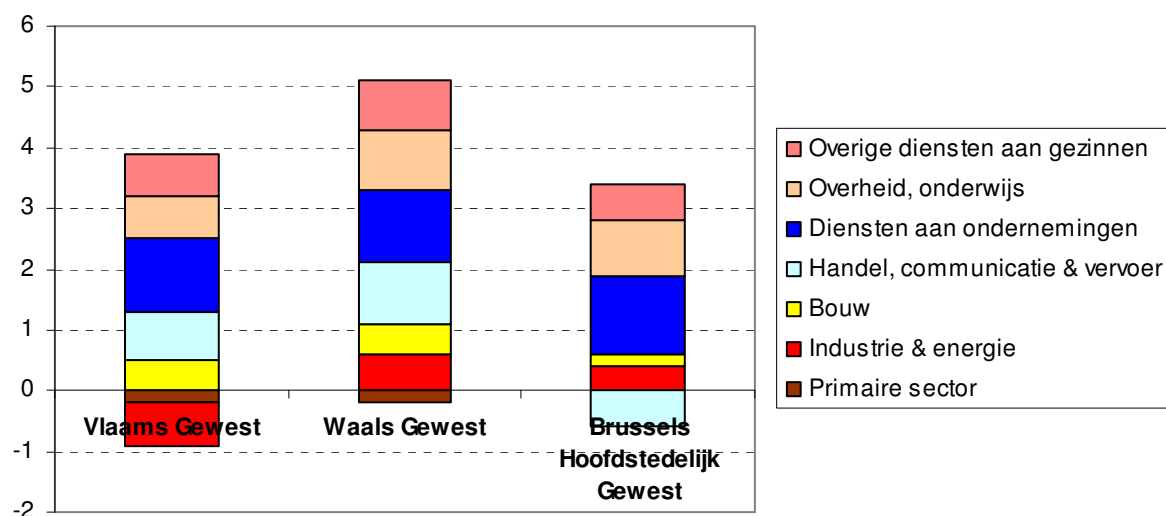
Bron: INR, bewerking SVR

De bruto toegevoegde waarde in lopende prijzen laat toe de ontwikkelingen per bedrijfstak te analyseren. De evolutie is analoog met de vorige: het Waalse Gewest kende de sterkste toename in 2008, en in 2009 realiseerde het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest nog een positieve groei tegenover een daling in de andere gewesten (vooral in het Vlaamse).

In 2008 nam de bruto toegevoegde waarde in lopende prijzen in het Waalse Gewest toe met 4,9% (zie figuur 3a). De andere gewesten realiseerden een lagere groei (2,8%). Vooral de sterke prestatie van de Waalse chemie in 2008 is opvallend: deze leverde een groeibijdrage van 0,6 procentpunt (ppt) tegenover 0,1 ppt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en een negatieve bijdrage van -0,3 ppt in het Vlaamse Gewest. Zonder de chemie zou de Waalse economie in 2008 nominaal met 4,3% gegroeid zijn, tegenover +3,1% in het Vlaamse en + 2,7% in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. De 'verhuur en de zakelijke diensten' leverden in 2008 de belangrijkste groeibijdrage in de drie gewesten (1,1 à 1,7

ppt; het gaat telkens ook om de grootste bedrijfstak). In het Waalse Gewest waren voorts vooral de handel, het onderwijs en de bedrijfstak 'gezondheidszorg en maatschappelijke diensten' verantwoordelijk voor de groei van de toegevoegde waarde. In het Vlaamse Gewest waren dit 'vervoer, opslag en communicatie', handel en 'gezondheidszorg en maatschappelijke diensten'. Voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest waren dat de nutsindustrie en het openbaar bestuur. De zeer bescheiden groeicijfers voor de meeste industriële bedrijfstakken zijn kenschetsend voor het Vlaamse Gewest: de Vlaamse metaalnijverheid bijvoorbeeld, kende een negatieve groei. De industrie is de hoofdverantwoordelijke voor het verschil in economische groei tussen de Belgische gewesten. Vooral de industrie in het Vlaamse Gewest heeft de conjuncturomslag zeer sterk ervaren, eerder en sterker dan in de andere gewesten.

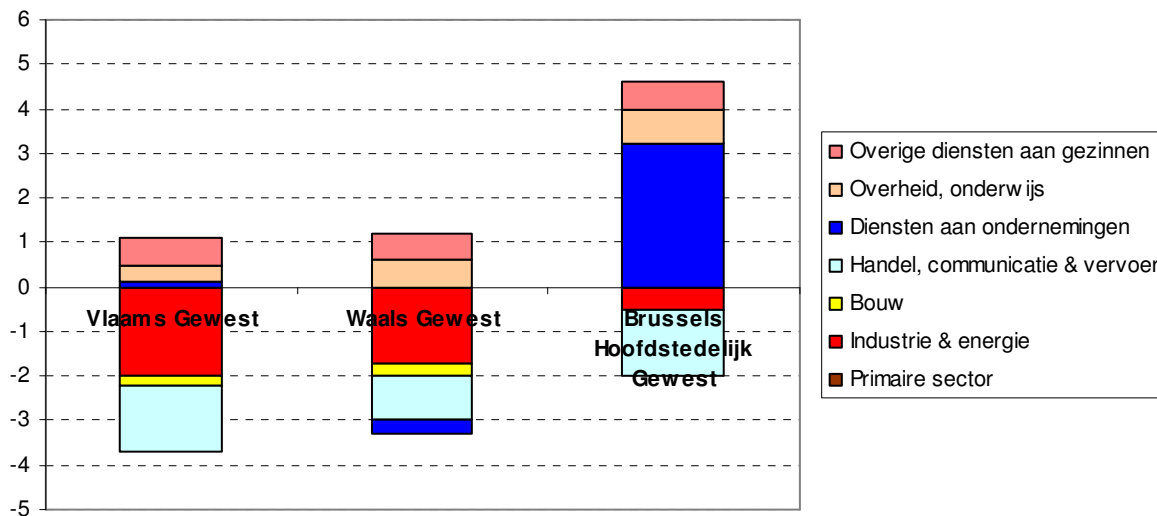
Figuur 3a Groeibijdrage van de hoofdsectoren in de Belgische gewesten in 2008 (in ppt van de groei van de bruto toegevoegde waarde in lopende prijzen)

Bron: INR, bewerking SVR

In 2009 nam de bruto toegevoegde waarde in lopende prijzen toe met 2,4% in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, tegenover een afname met 2,7% en 2,1% in het Vlaamse en Waalse Gewest (zie figuur 3b). Openbaar bestuur, onderwijs en 'gezondheidszorg en maatschappelijke diensten' zijn de sterkhouders in alle gewesten (0,2 à 0,6 ppt). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is ook de sterke groeibijdrage van de financiële instellingen (2,6 ppt) en in mindere mate van de zakelijke diensten (0,5 ppt) van belang. Nu, maar ook in het verleden kan men een atypische evolutie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest vaststellen: in tijden van crisis lijken sommige grote bedrijven en instellingen hun activiteiten terug te plooiën op de hoofdstad, wat een opwaarts effect heeft op het hoofdstedelijk gebied. In 2009 viel opnieuw de slechte prestatie van de Vlaamse industrie op (groeibijdrage van -2,0 ppt tegenover -1,7 ppt in het Waalse en -0,5 ppt in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest).

Figuur 3b Groeibijdrage van de hoofdsectoren in de Belgische gewesten in 2009 (in ppt van de groei van de bruto toegevoegde waarde in lopende prijzen)

Bron: INR, bewerking SVR

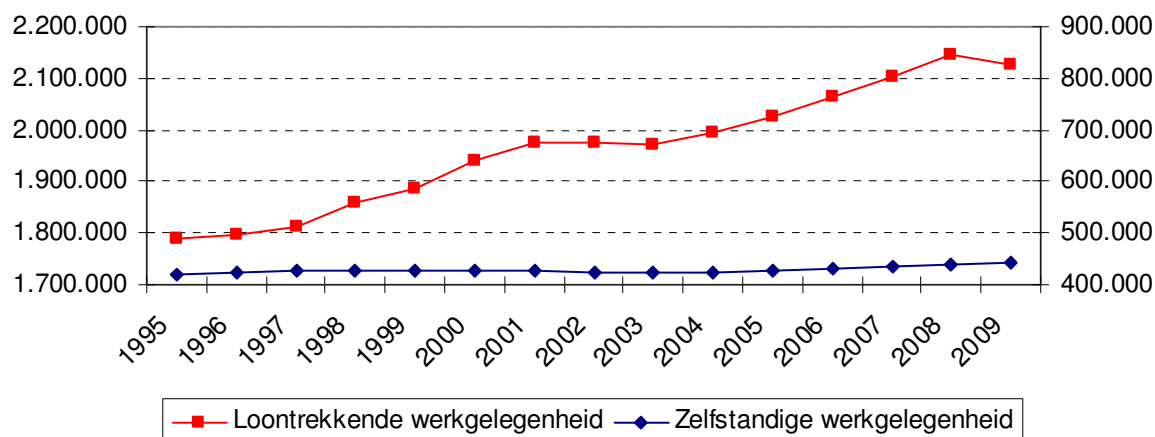
2. Totale werkgelegenheid

Volgens de ESR95-berekeningswijze bedraagt de totale werkgelegenheid in het Vlaamse Gewest 2.570.043 personen (2009). Hiervan waren er 2.125.693 loontrekkenden (82,7%) en 444.350 zelfstandigen (17,3%).

In 2008 kende elk gewest een aangroei van de totale werkgelegenheid. Deze was sterker in het Waalse Gewest (+2,1%) dan in het Vlaamse (+1,8%) of Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (+1,0%). Bij de loontrekkende werkgelegenheid leveren in alle gewesten het 'verhuur en de zakelijke diensten' en de 'gezondheidszorg en maatschappelijke diensten' een belangrijke bijdrage tot deze groei. Opvallend was de daling van het aantal loontrekkenden in de Vlaamse industrie in 2008; wat niet het geval is in de andere gewesten. Bij de zelfstandigen was 'verhuur en de zakelijke diensten' de belangrijkste groeipost in 2008, terwijl de zelfstandige werkgelegenheid in de handel en horeca in alle gewesten klappen kreeg.

In 2009 ging de totale Vlaamse werkgelegenheid met 0,5% achteruit (-0,9% bij de loontrekkenden, maar +1,2% bij de zelfstandigen). In het Waalse Gewest bleef de daling beperkt tot 0,3% en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest kende zelfs een vermeerdering van de totale werkgelegenheid met 0,2% (uitsluitend te wijten aan de zelfstandigen). Bij de loontrekkenden was er in 2009 in alle gewesten nog een groei te bespeuren bij de overheid, het onderwijs en de 'gezondheidszorg en maatschappelijke diensten'. De andere bedrijfstakken kregen klappen. De grootste negatieve bijdrage komt van de industrie en - opvallend - de 'verhuur en de zakelijke diensten' (deze laatste echter niet in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest).

Figuur 4 Evolutie van de loontrekkende (linkerschaal) en zelfstandige (rechtterschaal) werkgelegenheid in het Vlaamse Gewest, 1995-2009 (in personen)

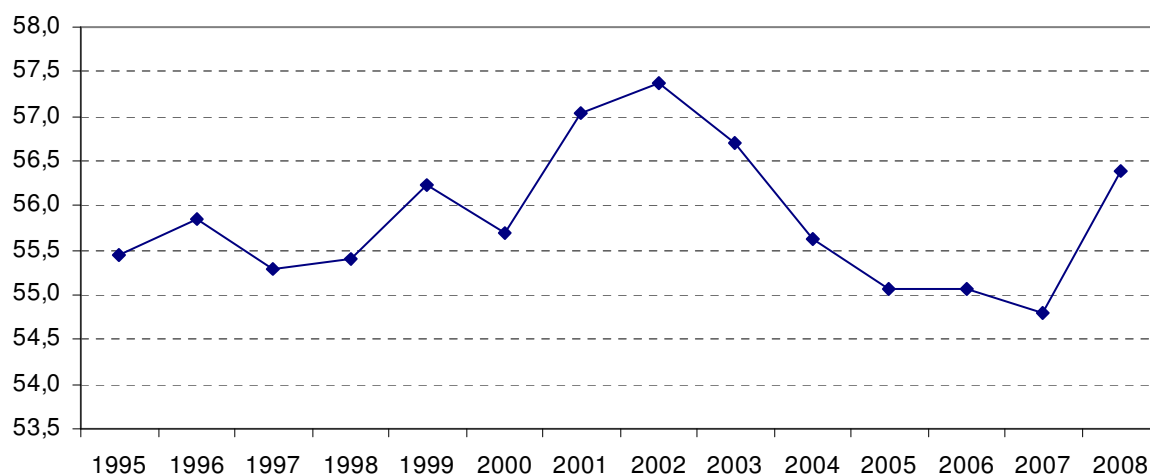

Bron: INR, bewerking SVR

3. Beloning van werknemers

De meest recente gegevens gaan over 2008: de regionale loongegevens worden immers met een jaar vertraging gepubliceerd. De beloning van werknemers nam toe met 5,9% (nominaal) in het Vlaamse Gewest. Het Waalse Gewest deed het iets beter (+6,3%); het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest iets zwakker (+3,5%). De lonen stegen daarmee sterker dan de bruto toegevoegde waarde. Dat betekende dat de loonkost per eenheid product in 2008 opnieuw duidelijk toenam, na een onafgebroken daling tussen 2002 en 2007 (zie figuur 5 voor het Vlaamse Gewest). Dat duidt op een verslechtering van de competitiviteit.

Figuur 5 Loonkost per eenheid product in het Vlaamse Gewest, 1995-2008 (in %)

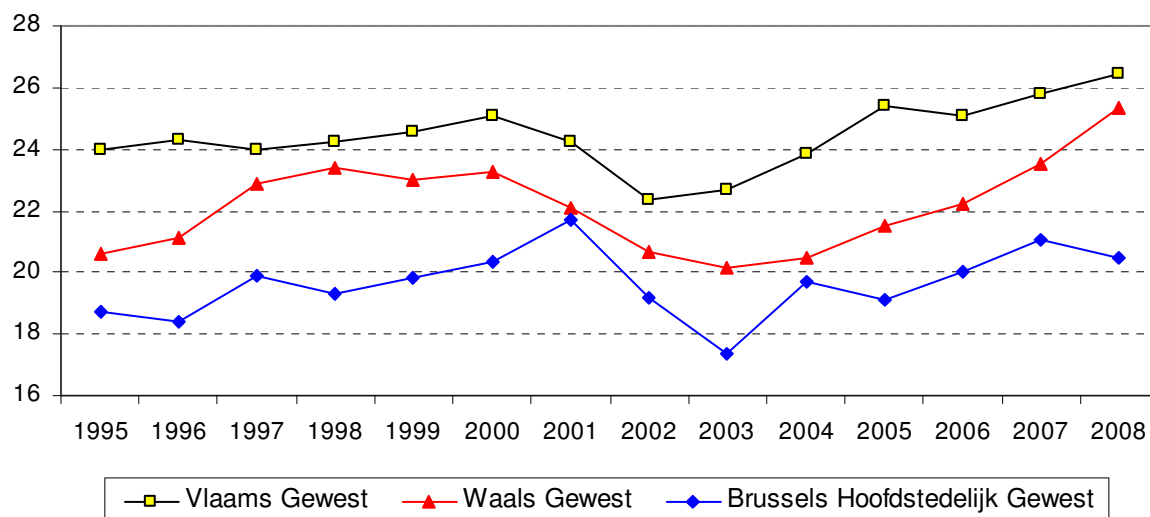
Bron: INR, bewerking SVR

4. Bruto-investeringen in vaste activa

De recentste investeringscijfers voor het Vlaamse Gewest (eveneens maar tot 2008) komen neer op een bedrag van 47.022,8 miljoen euro in 2008. In lopende prijzen groeiden de bruto-investeringen in vaste activa in 2008 met 5,3% in het Vlaamse Gewest en in het Waalse Gewest met 13,0%. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bleven ze status quo (-0,1%). De 'verhuur en de zakelijke diensten' zijn in het Vlaamse, en meer nog in het

Waalse Gewest, de groeimotor van de investeringen. De Waalse investeringen in de bedrijfstak van de geraffineerde aardolieproducten verachtvoudigden in 2008: het ging om een investering in biofuel, maar in absolute cijfers was het een relatief klein bedrag.

Figuur 6 Investeringsratio in de Belgische gewesten, 1995-2008 (in % van de bruto toegevoegde waarde)

Bron: INR, bewerking SVR

De investeringsratio (= investeringen/toegevoegde waarde) bedroeg in het Vlaamse Gewest 26,4% in 2008 en is daarmee nog steeds hoger dan in de beide overige gewesten (figuur 6). Maar, het Waalse Gewest maakte de laatste drie jaren duidelijk een inhaalbeweging.

5. De inkomensrekeningen

De inkomensrekening van de huishoudens beschrijft de omvang en oorsprong van het inkomen van de huishoudens. Deze statistiek wordt vooral op basis van fiscale gegevens opgebouwd en hanteert de woonplaats van het huishouden als invalshoek, in tegenstelling tot de vorige aggregaten die naar werkplaats worden berekend. Momenteel zijn enkel de inkomensrekeningen van 2008 gekend.

Het primaire inkomen brengt de verschillende inkomensvormen in kaart. Daarvan is de loonmassa voor werknemers de belangrijkste. Daarnaast zijn er ook de sociale premies, inkomens van zelfstandigen, inkomens uit verhuur van woningen.... De secundaire inkomensverdeling beschrijft de impact van de sociale zekerheid en de inkomstenbelasting (van particulieren). Het resultaat van deze secundaire verdeling is het beschikbare inkomen.

Het totale primaire inkomen steeg voor het tweede jaar op rij het sterkst in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (+6,3% in 2008 en +6,2% in 2007). De groei van de beide andere gewesten zat daar één procentpunt onder. Er dient op gewezen te worden dat de aangroei van de bevolking in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest groter is dan in de andere regio's, in 2008 zelfs met méér dan één procentpunt. Bij de lonen, bij het gemengd inkomen (zelfstandigen en woondiensten) en bij de interestinkomens is de Brusselse groei sterker.

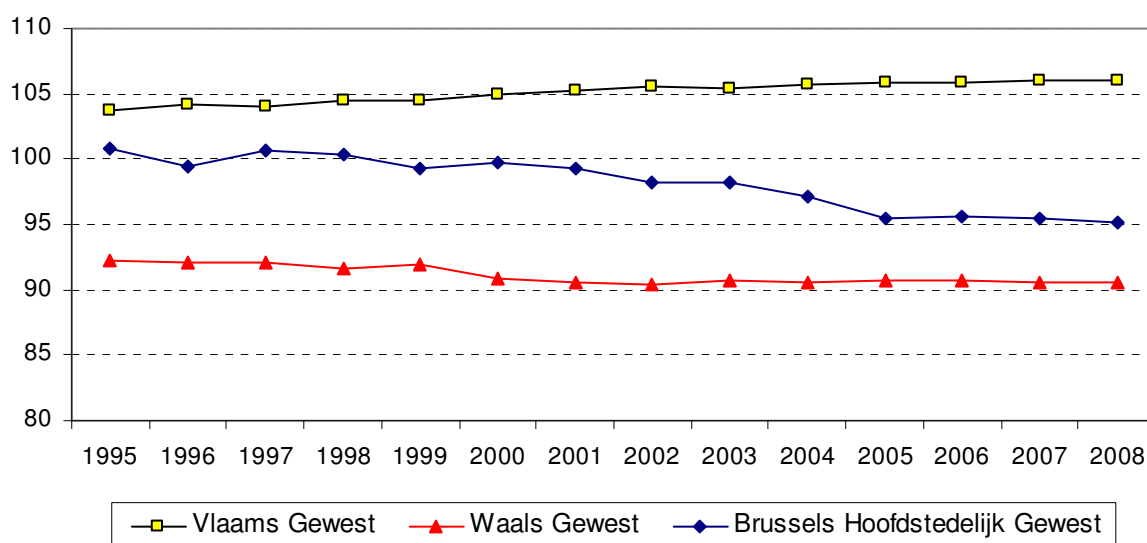
Ook bij de toename van het secundaire inkomen staat het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest reeds drie jaar bovenaan (+6,6% in 2006, +5,4% in 2007 en +6,0% in 2008). Het beschikbare inkomen groeide iets sterker in het Vlaamse, dan in het Waalse Gewest (2007:

4,9% versus 4,6%; 2008: 5,1% versus 5,0%). Het INR verklaart dat deels door de sterkere toename van pensioeninkomens in het Vlaamse Gewest.

Voor een vergelijking is het eenvoudiger om deze aggregaten uit te drukken per inwoner (tabel 2). Zo blijkt dat zowel het primaire als het beschikbare inkomen per inwoner het hoogst zijn in het Vlaamse Gewest (respectievelijk € 25.022,3 en € 19.455,8 in 2008). Maar het primaire inkomen per inwoner groeide iets sterker in het Waalse Gewest in 2008. Bij het beschikbare inkomen per inwoner was de toename in 2008 even sterk in het Vlaamse als in het Waalse Gewest.

In vergelijking met 1995 zijn de verschillen tussen de gewesten toegenomen (figuur 7). Maar die uiteenlopende ontwikkeling was de laatste jaren minder uitgesproken.

Figuur 7 Beschikbaar inkomen per capita in de Belgische gewesten, 1995-2008 (indices, België = 100)

Bron: INR, bewerking SVR

Tabel 2 Primair en beschikbaar inkomen per inwoner in de Belgische gewesten in 1995 en in 2006, 2007 en 2008 (in euro, groei in % t.o.v. het vorige jaar en in indices met het Rijk = 100)

Absolute waarde (in euro)

Primaire inkomens per inwoner

	<u>1995</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>
Vlaams Gewest	16.972,4	22.921,9	23.971,2	25.022,3
Waals Gewest	13.944,3	18.356,5	19.188,4	20.096,3
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	16.009,6	19.793,5	20.711,4	21.622,4
België	15.925,6	21.144,0	22.109,8	23.101,2

Beschikbare inkomens per inwoner

	<u>1995</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>
Vlaams Gewest	13.393,3	17.888,4	18.642,4	19.455,8
Waals Gewest	11.907,2	15.312,2	15.917,3	16.619,6
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	13.015,5	16.145,1	16.772,5	17.468,1
België	12.904,9	16.890,8	17.584,2	18.350,4

Ontwikkeling t.o.v vorig jaar (in %)

Primaire inkomens per inwoner

	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>
Vlaams Gewest	4,0	4,6	4,4
Waals Gewest	4,6	4,5	4,7
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	4,0	4,6	4,4
België	4,2	4,6	4,5

Beschikbare inkomens per inwoner

	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>
Vlaams Gewest	5,1	4,2	4,4
Waals Gewest	5,1	4,0	4,4
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	5,3	3,9	4,1
België	5,1	4,1	4,4

Relatieve waarde t.o.v. België (België = 100)

Primaire inkomens per inwoner

	<u>1995</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>
Vlaams Gewest	106,6	108,4	108,4	108,3
Waals Gewest	87,6	86,8	86,8	87,0
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	100,5	93,6	93,7	93,6
België	100,0	100,0	100,0	100,0

Beschikbare inkomens per inwoner

	<u>1995</u>	<u>2006</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>
Vlaams Gewest	103,8	105,9	106,0	106,0
Waals Gewest	92,3	90,7	90,6	90,6
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	100,9	95,6	95,4	95,2
België	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: INR

Tabel 3 Belangrijkste elementen in de Regionale Rekeningen gepubliceerd op 23 december 2010, veranderingspercentages (in %)

	2005	2006	2007	2008	2009
Bruto toegevoegde waarde basisprijzen, lopende prijzen					
Vlaams Gewest	4,0	5,5	5,9	2,8	-2,7
Waals Gewest	4,2	5,2	4,6	4,9	-2,1
Brussels Gewest	4,4	3,3	4,6	2,8	2,4
België	4,1	5,0	5,4	3,3	-1,6
Loontrekkenden					
Vlaams Gewest	1,6	1,8	2,0	1,9	-0,9
Waals Gewest	2,1	1,7	1,6	2,3	-0,2
Brussels Gewest	1,0	-1,0	1,2	0,6	0,0
België	1,6	1,3	1,7	1,8	-0,6
Zelfstandigen					
Vlaams Gewest	0,5	1,1	0,7	1,2	1,2
Waals Gewest	-0,1	-0,5	0,5	1,1	-0,4
Brussels Gewest	2,0	1,5	4,5	4,1	2,0
België	0,4	0,6	1,0	1,4	0,8
Beloning van werknemers					
Vlaams Gewest	3,0	5,5	5,4	5,9	n.b.
Waals Gewest	3,7	5,3	4,2	6,3	n.b.
Brussels Gewest	4,3	1,7	6,0	3,5	n.b.
België	3,4	4,7	5,2	5,5	n.b.
Bruto-investeringen in vaste activa					
Vlaams Gewest	10,9	4,3	8,8	5,3	n.b.
Waals Gewest	9,4	8,7	10,9	13,0	n.b.
Brussels Gewest	1,2	8,3	10,1	-0,1	n.b.
België	8,9	5,9	9,5	6,2	n.b.
Bruto toegevoegde waarde basisprijzen, kettingeuro's					
Vlaams Gewest	1,7	2,8	3,6	1,0	-3,4
Waals Gewest	1,4	2,2	2,1	2,2	-3,1
Brussels Gewest	2,4	2,3	1,6	0,9	-0,5
België	1,7	2,6	2,9	1,3	-2,8
Primaair inkomen van huishoudens					
Vlaams Gewest	3,2	4,7	5,3	5,2	n.b.
Waals Gewest	3,0	5,2	5,2	5,3	n.b.
Brussels Gewest	1,1	5,2	6,2	6,3	n.b.
België	3,0	4,9	5,3	5,3	n.b.
Beschikbaar inkomen van huishoudens					
Vlaams Gewest	3,3	5,8	4,9	5,1	n.b.
Waals Gewest	3,2	5,7	4,6	5,0	n.b.
Brussels Gewest	1,7	6,6	5,4	6,0	n.b.
België	3,1	5,8	4,9	5,2	n.b.